

IQTISODIY TARBIYA O‘QITUVCHILARNING IJTIMOIIY FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

Imamxodjayeva Aziza Anvarovna

*Ixtisoslashtirilgan talim muassasalari agentligi tizimidagi
Abdulla Qodiriy nomidagi ijod maktabi direktori*

Annotatsiya. *Maqolada iqtisodiy ta’limning o’rta ta’lim muassasalari o’quvchilarining ijtimoiy faolligini shakllantirishga ta’siri ko’rib chiqiladi. Iqtisodiy ta’lim orqali o’quvchilarning ijtimoiylashuvi xususiyatlari tahlil qilinadi. Iqtisodiy bilimlar asoslarini o’qitishning uslubiy jihatlari ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *talabalarining ijtimoiylashuvi; iqtisodiy ta’lim; iqtisodiy ta’lim; ijtimoiy faollikni shakllantirish; integratsiyalashgan maxsus kurslar.*

So‘nggi o‘n yilliklarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tub ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, jamiyatda shaxsiy manfaatlarni umumiy ijtimoiy manfaatlar bilan uyg‘unlashtira oladigan, ishbilarmonlik bilan birga halollik, odob-axloq kabi ma’naviy fazilatlarni ham o‘zida mujassamlashtirgan iqtisodiy savodli shaxslarga ehtiyojni yuzaga keltirdi. Bunday shaxsning ongida mehnatga bo‘lgan shaxsiy motivlar jamiyatni yanada rivojlantirish istagi bilan uzviy bog‘liq bo‘ladi.

Voyaga yetgan yangi avlod iqtisodiy sohaga yanada adekvat yo‘naltirilgan bo‘lishi va iqtisodiy faoliyat sub’ekti sifatida ongli ravishda harakat qilishi kerak. Bugungi kunda iqtisodiy ta’lim har qanday oqilona, foydali faoliyatning zaruriy shartiga aylandi.

Iqtisodiyot fanining, asosan, maktablarning yuqori bosqichlarida o‘qitilishi amaliy tajribada iqtisodiy bilimlarning nafaqat o‘rta va boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, balki ma’lum darajada maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ham zarurligini bosqichma-bosqich va ishonchli tarzda isbotladi. Biz birinchi sinfdan o‘n birinchi sinfgacha bo‘lgan maktab ta’limi davomida iqtisodiy bilimlarni uzviy va tizimli tarzda o‘rgatish g‘oyasini asoslab berdik.

O‘rta ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning barcha yosh toifalarini inobatga olgan holda uzluksiz iqtisodiy tayyorgarlik nuqtai nazaridan, biz, eng avvalo, bolalarda iqtisodiy voqelikni qiymatga asoslangan holda idrok etish, ijtimoiy-iqtisodiy me’yor va qoidalarning shaxsiy axloqiy mazmunini anglash, shuningdek, iqtisodiy

ahamiyatga ega bo‘lgan shaxsiy fazilatlarining ijtimoiy yo‘nalganligini shakllantirish zarurligini tushunamiz. Shu bilan birga, iqtisodiy faoliyatga bo‘lgan ijtimoiy jihatdan belgilangan motivatsiyani hamda ushbu faoliyatning individual uslubini rivojlantirishga e‘tibor qaratiladi. Aslida, bu jarayon o‘quvchilarning iqtisodiy ijtimoiylashuvini ta‘minlashga xizmat qiladi. Shu bilan bir qatorda, kattalarning iqtisodiy xatti-harakati ko‘p jihatdan bolalik davrida shakllangan bilim, g‘oya va ko‘nikmalarga bog‘liq holda namoyon bo‘ladi.

Iqtisodiy ta‘lim jarayonida bolalarning salbiy ekologik hodisalarga nisbatan ma‘naviy chidamliligini shakllantirish muammosi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bola iqtisodiy voqelikni o‘zlashtirar ekan, u neytral bilim va ko‘nikmalarni emas, balki axloqiy jihatdan “zaryadlangan” g‘oyalarni o‘zlashtiradi. Bozorga kirish bosqichidagi jamiyatimiz “mehnat va ijodiy tarkibiy qismlardan mahrum bo‘lgan yutuqlarga bo‘lgan ehtiyojning iste‘molchi obro‘sigga yo‘naltirilganligi”, shuningdek, “boylik va jamg‘arish motiviga nisbatan noaniqlik” bilan tavsiflanadi. Bu davrda “pul qadriyatlari” bozor hayotida haqiqiy qadriyatlar o‘rnini egallay boshlagan, holbuki aslida u yerda bunday qadriyatlar uchun joy bo‘lmasligi kerak edi.

Shu munosabat bilan mamlakatimizda ta‘lim tizimini takomillashtirish muammolaridan biri jamiyatning zamonaviy ehtiyojlariga, shuningdek, mamlakatning rivojlanish istiqbollari javob beradigan maktabda uzluksiz iqtisodiy ta‘limning mazmunini yangilash va tizimini qurishdir. Gap shundaki, umumiy ta‘lim sohasi, xususan, maktab iqtisodiy ta‘limi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi inqirozli hodisalarni bartaraf etish muammosini hal qilishga yordam beradigan yetakchi bo‘g‘indir.

Bugungi kunda o‘zlashtirilgan bilimlar asosida jamiyatda kechayotgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarda o‘z o‘rnini topa oladigan, ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan faol shaxsni shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Bunday shaxs axborotni tahlil qilish va qayta ishlash, davlat dasturlarini boshqarish, asosiy ijtimoiy rollarni muvaffaqiyatli bajarish, tsivilizatsiyalashgan munosabatlarga kirishish hamda o‘zini anglash kabi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi zarur. U, shuningdek, kasbiy va shaxsiy nuqtai nazardan, shuningdek, jamiyat manfaatlarini hisobga olgan holda asoslangan qarorlar qabul qila olishi lozim.

Umumta‘lim maktablarini modernizatsiya qilish jarayoni o‘quvchilarning nafaqat ma‘lum hajmdagi bilimlarni o‘zlashtirishini, balki ularning shaxsiyati, bilish va ijodiy

qobiliyatlarini ham har tomonlama rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Shu bilan birga, sotsializatsiyaning zamonaviy bosqichi ikki o‘zaro bog‘liq jarayon bilan tavsiflanadi.

Birinchidan, shaxs davlat va jamoat tuzilmalarining funktsional tizimlariga moslashtirilayotgan bir paytda, sanoat jamiyatining an‘anaviy ijtimoiy-rolli modeli o‘z ahamiyatini yo‘qotmoqda. Endilikda shaxs rivojlanishida, o‘z taqdirini belgilash va kasb tanlash jarayonida ijtimoiy moslashuv emas, balki qadriyatlar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ikkinchidan, bugungi kunda sotsializatsiya jarayoni o‘zgaruvchan va noaniq ijtimoiy sharoitlarda, turli ijtimoiy hamjamiyatlar, faoliyat turlari, ijtimoiy rollar va guruh normalarining xilma-xilligi sharoitida amalga oshmoqda. Hayotning barcha sohalarida yoshlarning erta va faol ijtimoiylashuvi bu jarayonning muhim xususiyati bo‘lib bormoqda. Ularning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi, fuqarolik mas‘uliyatini rivojlantirish, faollik harakatchanligi, shuningdek, jamiyatning iqtisodiy barqarorligi muammolarini hal qilish ko‘p jihatdan maktab o‘quvchilarining faoliyat turidan qat‘i nazar, bozor sharoitida kelajakda samarali o‘zini o‘zi amalga oshirishga tayyorligiga bog‘liq bo‘ladi. Shu bilan birga, iqtisodiy o‘qitish buning uchun noyob imkoniyatlarni beradi, talabalarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishning zarur sharti bo‘lib, ularni o‘zgaruvchan iqtisodiy muhitda ijtimoiy rollarga moslashish ko‘nikmalari bilan qurollantiradi va yosh avlodda qadriyat munosabatlarining yangi sintezini tarbiyalaydi, fuqarolikning mazmunli tarkibiy qismini shakllantiradi.

Biroq, iqtisodiy o‘qitish imkoniyatlarini dastur yoki o‘qitish tizimida o‘quvchilarni ijtimoiylashtirishning maqsad va vazifalariga alohida urg‘u bermasdan turib, agar ular o‘quvchilarni rivojlantirishning ko‘plab umumiy vazifalari orasida sekinlik bilan hal etilsa, to‘liq amalga oshirib bo‘lmaydi.

Iqtisodiy ta‘lim tizimida umumiy o‘rta ta‘lim muassasalariga katta o‘rin berilgani, ta‘limning barcha keyingi bosqichlarida shaxsning iqtisodiy madaniyatini muvaffaqiyatli shakllantirish ularning ta‘lim sifatiga bog‘liqligini ta‘kidlaymiz. Shu munosabat bilan bolalarni boshlang‘ich maktab yoshidan boshlab iqtisod asoslari bilan tanishtirish, bozor iqtisodiyoti sharoitida dastlabki iqtisodiy bilim, ko‘nikma, psixologik tayyorgarlik, ma‘naviy barqarorlikni shakllantirish zarurati tug‘iladi. Boshlang‘ich maktabda iqtisodiy va ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishni davom ettiring. O‘rta maktabda iqtisod va moliya sohasida mustahkam, hayotiy bilimlarni berish.

Biroq ko‘pchilik maktablarda boshlang‘ich va o‘rta sinflarda iqtisod fanini o‘rganish uchun maxsus o‘qitish vaqti ajratilmaydi, maktab o‘quvchilarining iqtisodiy bilim darajasi ko‘pincha zamonaviy talablarga javob bermaydi.

Afsuski, maktablarning mutlaq ko‘pchiligida o‘quvchilarning iqtisodiy madaniyatini shakllantirish o‘z-o‘zidan sodir bo‘ladi. Boshlang‘ich va o‘rta maktablar uchun standartda “Iqtisodiyot” o‘quv bo‘limining yo‘qligi joylarda bir qancha mualliflik dasturlari paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda, ularning ko‘pchiligi didaktik talablarga javob bermaydi va ba‘zan “Iqtisodiyot” o‘quv predmetiga unchalik bog‘liq emas.

Iqtisodiyot bo‘yicha tobora ko‘proq g‘oyalar, dasturlar va uslubiy ishlanmalar paydo bo‘layotganini, sinf o‘qituvchilari moliya sohasiga oid darsdan tashqari mashg‘ulotlarni o‘tkazayotganini, moliya institutlari bolalar uchun darslar o‘tkazayotganini va ular uchun ekskursiyalarni tashkil etayotganini ta’kidlaymiz.

Iqtisodiy kadrlar tayyorlash jarayonida kuzatilayotgan ijobiy tendentsiyalarga qaramay, bu yo‘nalishdagi ishlarni qoniqarli, mukammal darajada tashkil etilgan deb bo‘lmaydi. Avvalo, asosiy va boshlang‘ich ta’lim bosqichlarida iqtisodiy bilimlarni o‘qitishning maqsadi, vazifalari va mazmuni yetarlicha kontseptual asoslab berilmagan. Bu esa ushbu bosqichlar uchun ishlab chiqilgan iqtisodiy ta’lim dasturlarining maqsadi, mazmuni, o‘qituvchiga qo‘yiladigan malaka talablari va boshqa mezonlari bo‘yicha sezilarli tafovutlarga olib kelmoqda.

Yana bir salbiy holat shundaki, mahalliy maktab ta’lim tizimida xorijiy tajriba elementlari ko‘pincha milliy voqelikdan kelib chiqmagan holda, bevosita moslashtirilmasdan joriy etilmoqda. Natijada, ishlab chiqilgan dasturlar va metodik materiallar ko‘pincha “iqtisodiy ta’lim sohasi va shaxsning axloqiy shakllanishi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik”ni e’tibordan chetda qoldiradi. Aslida esa ushbu ikki jarayonning o‘zaro bog‘liqligi hamda murakkab sabab-oqibat munosabatlari bolalarning iqtisodiy ongini shakllantirish va ularning iqtisodiy ijtimoiylashuvi jarayoniga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Biroq, umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida iqtisodiy ta’lim uzluksiz ta’lim tizimi doirasida har tomonlama rivojlanishi uchun barcha imkoniyatlarni ishga solish maqsadga muvofiqdir. Zero, talabalarning iqtisodiy tayyorgarligi shaxsni rivojlantirish jarayonida kognitiv, gumanistik, kommunikativ, ijodiy o‘zgartirish, modellashtirish, dunyoqarash, hayot sharoitlariga moslashish va ijtimoiylashuv kabi

muhim funktsiyalar bilan tavsiflanadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, jamiyatning jadal tijoratlashuvi va tadbirkorlikning rivojlanishi bolalarda juda erta yoshdan (7 yoshdan boshlab) biznesda amaliy ishtirok etishga qiziqishni oshirdi. Bundan tashqari, iqtisodiy ta’lim elementlari bolaning kattalar va tengdoshlari bilan hissiy muloqot qilish, turli tadbirlarda, atrofdagi voqelikni o‘rganish kabi ehtiyojlarini rivojlanishini ta’minlaydi, unga tashabbuskorlik va qiziquvchanlik ko‘rsatishga, hayotiy masalalarni muhokama qilishga imkon beradi.

Maktab o‘quvchilariga iqtisodiy ta’lim berishning asosiy maqsadi: o‘quvchilarning ijtimoiy kompetentsiyasini oshirish; amaliy faoliyatda zarur bo‘lgan hayotiy va iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirish, iste’molchining oqilona xulq-atvori ko‘nikmalarini shakllantirish, oqilona ijtimoiy-iqtisodiy tafakkurni rivojlantirish, yuqori sinflarda iqtisodiyot fanini yanada chuqurroq o‘rganish uchun konseptual asos yaratish.

Asosiy vazifalar quyidagilardir:

- ta’lim sohasida - odamlar hayotining zamonaviy iqtisodiy va ijtimoiy sohasi, ularning faoliyat ko‘rsatish tamoyillari va qonuniyatlari haqidagi bilim asoslarini o‘zlashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy faoliyat ko‘nikmalarini shakllantirish;

- o‘z-o‘zini anglash sohasida - o‘z shaxsiy salohiyatini anglash, ongli ijtimoiy va iqtisodiy xulq-atvorni shakllantirish;

- rag‘batlantirish sohasida - mamlakat va oilaning ijtimoiy va iqtisodiy muammolariga qiziqishni rivojlantirish, yangi bilimlarga doimiy ehtiyoj, o‘zini namoyon qilish va o‘zini o‘zi anglash istagi, bu ijtimoiy himoya, bozor sharoitlariga moslashish vositasiga aylanishi kerak.

Iqtisodiy bilimlarni shakllantirishda amal qilishi kerak bo‘lgan didaktik tamoyillar:

1. Yuqori darajadagi qiyinchilikda o‘rganish. Materialni taqdim etishning qulay va qiziqarli shakliga qaramay, iqtisodiy toifalarni o‘zlashtirish juda qiyin vazifa bo‘lib, uni hal qilish uchun bola biroz kuch sarflashi kerak. Har bir talaba o‘z darajasida ishlaydi. Biroq, bir-birini to‘ldirib, qarama-qarshiliklarni engib, bolalar umumiy faoliyatda hissiy jihatdan ishtirok etadilar.

2. Materialni o‘rganishning tez sur‘ati. Har bir darsda talabalar yangi material yoki ilgari o‘rganilgan material bo‘yicha yangi, kengroq nuqtai nazar bilan tanishadilar.

3. Nazariy bilimlarning yetakchi roli. Bu rol o‘rganilayotgan masalalarning asosi bo‘lgan asosiy iqtisodiy tushunchalar va kategoriyalarning mohiyatini aniqlash va tushunish, zarur ko‘nikma va malakalarni egallashdan iborat.

4. O‘quv jarayonidan xabardorlik o‘quvchilarning o‘rganilayotgan iqtisodiy materialning boshqa bilim sohalari va uni o‘rab turgan hayot bilan bog‘liqligini topa bilishida amalga oshiriladi.

5. Sinfda ishonchli muhitni, muvaffaqiyat holatlarini yaratish, har bir bola uchun kundalik darajada mavjud bo‘lgan tajriba va taassurotlarni jalb qilish, barcha bolalarning individualligini va qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beradi.

6. Umuminsoniy, axloqiy qadriyatlarning ustuvorligi. Doimiy ravishda turli misollar yordamida tarixiy taraqqiyot jarayonida shakllangan madaniyatli tadbirkorlikning ma‘naviy-axloqiy tamoyillari, tadbirkorning munosib qiyofasi haqidagi fikrlar ko‘rib chiqiladi. Axloqiy tarbiya o‘quvchiga axloqiy va axloqiy muammolarni keltirib chiqaradigan vaziyatlarni yaratish orqali amalga oshiriladi.

7. Iqtisodiy tushunchalarni egallash tajriba va borliq orqali birgalikda yaratish tamoyiliga asoslanadi. Talabalar iqtisodiy va kundalik vaziyatlarni hal qiladilar, o‘z fikrlari va harakatlarini taklif qilingan belgilarning fikrlari va harakatlari bilan taqqoslaydilar

O‘qituvchi o‘z faoliyatida rivojlantiruvchi ta’lim tamoyillariga ham amal qilishi kerak:

- ta’limning o‘quvchi shaxsini rivojlantirishga qaratilganligi;
- kognitiv faoliyatda talabaning sub'ektiv pozitsiyasi;
- talabani mustaqil faoliyatga jalb qilish;
- adekvat o‘zini o‘zi qadrlashni rivojlantirish;
- o‘rganish uchun motivatsiyani ta’minlash, bilim qiymatini anglash;
- faoliyat yondashuvi;
- hamkorlikka yo‘naltirilganlik;
- bilim va ko‘nikmalarni bosqichma-bosqich shakllantirish;
- talabalarning hayotiy tajribasidan foydalanish;
- amalga oshirishga yo‘naltirilganlik, ilmiy bilimlar;
- ta’lim jarayoni ishtirokchilarining qulayligi.

Kognitiv faoliyat shakllaridan biri bu murakkab mavzuli dars bo‘lib, uning yordamida matematika, ekologiya va atrofdagi dunyo bilan tanishish darslari

boyitiladi. Bu iqtisodiy ta’lim vazifalarini turli faoliyat turlariga birlashtirish imkonini beradi. Matematik, ekologik, badiiy va boshqa turdagi bolalar faoliyati jarayonida yangi o‘quv vazifalari, shu jumladan iqtisodiy vazifalar muammoli vazifalar, vaziyatlar, amaliy mashqlar yaratish va hal qilish orqali hal qilinadi.

Iqtisodiy muammolarni hal qilishda muammoli vaziyatlarni yaratish va individual va guruhli ishlarni, turli darajadagi murakkablikdagi vazifalarni tashkil qilish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Iqtisodiy ma’lumotlarga ega bo‘lgan nostandart vazifalar nafaqat iqtisodiy atamalarning mazmunini tushunishga yordam beradi, balki iqtisodga bo‘lgan qiziqishni oshiradi, maktab o‘quvchilarining har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi, ularning dunyoqarashini kengaytiradi.

Darslarda iqtisodiy mazmunga ega bo‘lgan topshiriqlarning bo‘lishi boshlang‘ich iqtisodiy ta’lim va moliyaviy savodxonlikni egallashga xizmat qiladi va amaliy yo‘nalishni joriy qiladi. Misol uchun, oila byudjeti haqida o‘rganayotganda, talabalar oila uchun zarur bo‘lgan oqilona xaridlarni hisoblashni o‘rganishlari mumkin. “Narx”, “miqdor”, “xarajat” tushunchalarini o‘rganishda bolalar tovar narxining shakllanishi, harajat turlari, savdo sohasidagi turli kasblar haqida ma’lumot olishlari mumkin.

Maktab o‘quvchilarining iqtisodiy ta’limi va tarbiyasi nafaqat bolalarni real hayotga yaqinlashtiradi, sodir bo‘layotgan voqealarni boshqarishga o‘rgatadi, balki shaxsning ishbilarmonlik fazilatlarini ham shakllantiradi. Bu yosh avlodni kelajak hayotga tayyorlashdir. Axir, iqtisodiy ta’lim dunyoni to‘g‘ri tushunish va bola va uning atrofidagi dunyo o‘rtasidagi samarali o‘zaro munosabatlarni tashkil etish uchun asosdir.

Albatta, iqtisod darslari talabalarning iqtisodiy tayyorgarligini tashkil etishning eng samarali shakli hisoblanadi. Iqtisodiyot bo‘yicha maxsus kurs ularni zamonaviy jamiyat hayotiga tayyorlash samaradorligini oshiradi, umuminsoniy qadriyatlar tizimini shakllantiradi va bozor iqtisodiyotining asosiy xususiyatlarini, marketingni, menejmentni, iqtisodiy bilimlarni olish usullarini biladigan, tadbirkorlik faoliyati asoslari haqida tasavvurga ega bo‘lgan bo‘lajak tadbirkorning umumiy madaniyatini rivojlantiradi.

Iqtisodiyot fanidan tanlov yoki maxsus kursni o‘rgatishda, iloji bo‘lsa, quyidagi usul va vositalardan foydalanishga arziydi: hikoya qilish, dialoglar, muammoli vaziyatlar va mulohaza yuritish uchun videokliplar. Kurs dasturi amaliy ishlarni o‘z

ichiga olishi kerak: oilangiz byudjetini hisoblash, maktab o‘quvchisi uchun menyu yaratish va uning narxini hisoblash, qayta ishlangan materiallardan suvenirlar tayyorlash, iqtisodiy muammolarni hal qilish va hokazo.

Ko‘pincha bolalar nafaqat davlat muassasalariga, balki o‘z narsalariga ham beparvo munosabatda bo‘lishadi. Ular har doim ham eng kichik narsa ham ota-onalar va maktablar uchun katta pul talab qilishini tushunishmaydi. Ushbu mavzuni talabalar uchun dolzarb va tushunarli qilish uchun siz narsalarni sotib olishga, oilaviy byudjetga, maktabga va hokazolarga pul tejashni o‘z ichiga olgan vazifalarni taklif qilishingiz mumkin. O‘quv jarayonining o‘quvchilar uchun qiziqarli bo‘lishi, ular oldiga aniq vazifalar qo‘yilishi va yechimini topishga yordam berishi, egallagan bilim va ko‘nikmalarga asoslangan ijodiy mustaqillikning namoyon bo‘lishi uchun o‘rin berishi muhim.

O‘quvchilarni faollashtirish va iqtisod bo‘yicha materialga qiziqishni saqlab qolish uchun faol o‘rganish usullari qo‘llaniladi: biznes va rolli o‘yinlar (“Kasblar olami”, “Bayram stoli”, “Uylar qurish”, “Ishsizlar va tadbirkorlar va boshqalar”), kompyuter va stol o‘yinlari (“Hayot yoki iqtisodiy muammolar”, “Bank” va “Iqtisodiy masalalarni muhokama qilish”, “Bank” muammosi mavzular, dars-tanlovlar (“Eng tejankor uy bekasi”, “Narxlarni bilasizmi”, “Bilimlar auksioni” va boshqalar), kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda taqdimot darslari va boshqalar. Bularning barchasi informatsion va noan’anaviy bo‘lib, ijobiy hissiy rang berilishi motivatsiyani kuchaytiradi.

O‘quv jarayonida asosiy narsa faktlar va bilimlarni o‘zlashtirish emas, balki o‘quv faniga qiziqishni uyg‘otish, uning hayotiy ahamiyatini anglash, bu o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradigan darslarda o‘quv jarayonini tashkil etishning turli shakllari va usullarini qo‘llash orqali erishiladi.

O‘quvchilarda iqtisodiy madaniyat elementlarini shakllantirish bo‘yicha samarali ishlash uchun ota-onalar bilan yaqin aloqa muhim ahamiyatga ega. Ularni sinfda sodir bo‘layotgan voqealar to‘g‘risida xabardor qilish, o‘quv jarayoniga jalb qilish, bolalarning oila, shahar va mamlakat ijtimoiy va iqtisodiy hayotining turli jihatlarini haqidagi g‘oyalarini kengaytirishda bevosita ishtirok etishi uchun sharoit yaratish kerak. Bunga maxsus uy vazifalari yordam berishi mumkin, ularni bajarish jarayonida bolalar ota-onalaridan yordam so‘rashga taklif qilinadi: maslahatlashish, mumkin bo‘lgan echimlar va ularni hal qilish yo‘llarini muhokama qilish. Ota-onalar

bilan ishlashda turli shakllar taklif etiladi: kurs mazmuni haqida og‘zaki yoki yozma ma’lumot, mashg‘ulotlar natijalari, maslahatlar, uchrashuvlar, konferentsiyalar, musobaqalarda ishtirok etish, muhokama klubi, ota-onalar o‘rtasida tajriba almashish.

O‘quvchilarning o‘quv jarayonidagi faolligi ularning fanga qiziqishi bilan chambarchas bog‘liqdir. Faqat bu holatda ular o‘qituvchi tomonidan qo‘yilgan savollarni muhokama qilishda faol ishtirok etadilar, o‘rganilayotgan materialga diqqat bilan qarashadi, topshiriqlarni bajarishadi, xulosalar va qoidalarni shakllantirishadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, bunday darslarda faol bo‘lishga ko‘nikish orqali, chunki bu material qiziqarli va bolalarning haqiqiy hayoti bilan bog‘liq bo‘lib, ular sinfda, maktabda, oilada va hokazolarda ijtimoiy faol pozitsiyani egallaydilar.

Demak, o‘quvchilarda iqtisodiy bilimlarni shakllantirish davr talabi bo‘lib, uni ta’limning dastlabki bosqichidan boshlash kerak. Iqtisodiy ta’lim o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini shakllantirishga yordam beradi. Fanlarning o‘zaro kirib borishi hozirgi zamonda haqiqatga aylandi, ularning o‘zaro ta’sirini inkor etib bo‘lmaydi. Iqtisodiy tushunchalar va kategoriyalarni o‘quv fanlariga kiritish birinchi o‘qish yillaridan boshlab amalga oshirilishi mumkin. O‘quv fanlari mazmuni talabalarning iqtisodiy kompetensiyasini shakllantirish masalalarini ularga iqtisodiy vazifalarni kiritish orqali hal etishda katta imkoniyatlarga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz // Xalq so‘zi, 2016 yil 15 dekabr.
2. Rajabov O‘.D. Iqtisodiy ta’limning iqtisodiy tafakkurga ta’siri. Toshkent. Zamonaviy ta’lim. №11, 2017.
3. Rahman, MS va Khan, MH (2021). Iqtisodiy ta’limda shaxsiylashtirilgan ta’lim: tizimli adabiyotlarni ko‘rib chiqish. Journal of Education and Learning, 10(1), 63-77.
4. F.T.Egamberdiev, M.O.Esonova, J.X.Xamraqulov, M.F. Egamberdiev. Iqtisodiy tafakkur «Adabiyot uchqunlari». -T: 2018 y.